

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

HOÀNG THỊ PHƯƠNG THÙY

**BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG BÀI HỌC
“CHIẾC THUYỀN NGOÀI XA” Ở LỚP 12 THPT THEO
HƯỚNG TÍCH CỰC HÓA HOẠT ĐỘNG HỌC TẬP
CỦA HỌC SINH**

Chuyên ngành: Lí luận và PPDH Văn – Tiếng Việt

Mã số: 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SỸ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Nguyễn Huy Quát

THÁI NGUYÊN, 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi dưới sự hướng dẫn của PGS.TS Nguyễn Huy Quát. Các số liệu, kết quả nghiên cứu chưa được ai công bố trong bất kỳ công trình nghiên cứu khoa học nào.

Tháng 8 năm 2012

Tác giả

Hoàng Thị Phương Thùy

DANH MỤC NHỮNG TỪ VIẾT TẮT

GV	: Giáo viên
GS	: Giáo sư
HS	: Học sinh
NXBĐHSP	: Nhà xuất bản đại học sư phạm
NXBGD	: Nhà xuất bản giáo dục
PPDH	: Phương pháp dạy học
SGK	: Sách giáo khoa
SL	: Số lượng
TB	: Trung bình
THPT	: Trung học phổ thông

MỤC LỤC

	Trang
Lời cam đoan	ii
Danh mục những từ viết tắt	iii
Mục lục	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
1.1. Đổi mới phương pháp dạy học xuất phát từ yêu cầu của sự phát triển kinh tế - xã hội	1
1.2. Đề tài được lựa chọn từ thực tiễn dạy học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ” theo yêu cầu của đổi mới phương pháp dạy học	3
2. Lịch sử vấn đề	4
3. Mục đích nghiên cứu	6
4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	6
5. Phương pháp nghiên cứu	6
6. Nhiệm vụ nghiên cứu	7
7. Kết cấu của luận văn	7
PHẦN NỘI DUNG	8
Chương 1: TIỀN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI	8
1.1. Tiền đề lý luận.....	8
1.1.1. Khái niệm về phương pháp dạy học và phương pháp dạy học tích cực.....	8
1.1.2. Một số đặc trưng của phương pháp dạy học tích cực	13
1.1.3. Phương pháp tích cực trong dạy học văn	17
1.2. Tiền đề thực tiễn.....	27
1.2.1. Chương trình Sách giáo khoa ở trường phổ thông đối với việc đổi mới phương pháp dạy học Văn theo hướng phát huy tính tích cực học tập của học sinh	27
1.2.2. Trình độ, năng lực của giáo viên với việc đổi mới phương pháp dạy học theo hướng tích cực	31
1.2.3. Nhiều diễn đàn, hội thảo về đổi mới phương pháp dạy học được tổ chức, tạo nên phong trào thi đua sôi nổi trong nhà trường	33

1.2.4. Truyện ngắn “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ” với việc sử dụng các biện pháp tích cực hóa hoạt động học tập của học sinh.....	36
Chương 2: THỰC TẾ DẠY HỌC BÀI “CHIẾC THUYỀN NGOÀI XA” VÀ ĐỀ XUẤT MỘT SỐ BIỆN PHÁP NHẪM NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG BÀI HỌC NÀY	38
2.1. Khảo sát tình hình dạy và học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ” của giáo viên và học sinh lớp 12 THPT.....	38
2.1.1. Khảo sát về tình hình dạy học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ” của giáo viên ..	38
2.1.2. Khảo sát tình hình chuẩn bị, khả năng tự học và tính tích cực hoạt động của học sinh đối với học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ”	47
2.1.3. Nhận xét kết quả khảo sát.....	50
2.2. Đề xuất một số biện pháp tích cực hóa hoạt động học tập của học sinh vào bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ” ở lớp 12 THPT.....	58
2.2.1. Chú trọng rèn luyện kỹ năng tự học cho học sinh	58
2.2.2. Tổ chức cho học sinh thảo luận theo hình thức hoạt động nhóm.....	60
2.2.3. Kết hợp một số phương pháp, biện pháp: gợi mở, nêu vấn đề, giảng bình khi dạy học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ”	60
2.2.4. Sử dụng phương pháp nghiên cứu, từng bước giúp học sinh làm việc tự lập, tích cực và có khoa học	66
2.2.5. Sử dụng phương tiện nghe nhìn vào dạy học bài “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ”....	67
Chương 3: THIẾT KẾ THỂ NGHIỆM TRUYỆN NGẮN “CHIẾC THUYỀN NGOÀI XA”	70
3.1. Mục đích thể nghiệm.....	70
3.2. Nội dung thể nghiệm	70
3.3. Đối tượng thể nghiệm.....	70
3.4. thiết kế bài học thể nghiệm.....	70
3.5. Đánh giá thiết kế thể nghiệm “ <i>Chiếc thuyền ngoài xa</i> ”.....	92
KẾT LUẬN.....	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	96

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Xã hội loài người trải qua ba nền văn minh lớn, văn minh nông nghiệp kéo dài hàng vạn năm, văn minh công nghiệp tồn tại khoảng hơn ba thế kỷ và văn minh siêu công nghiệp phát triển mạnh trong mấy thập niên trở lại đây. Ở mỗi nền văn minh, giáo dục có sự phát triển tương thích với nền kinh tế - xã hội, PPDH giáo điều tồn tại ở nền văn minh nông nghiệp. PPDH cổ truyền xuất hiện ở nền văn minh công nghiệp. Đến nền văn minh siêu công nghiệp, PPDH có sự đổi mới và phát triển cao hơn, trong đó PPDH tích cực được đề cao bởi nó có vị trí, vai trò quan trọng trong dạy học và phù hợp với yêu cầu của sự phát triển kinh tế - xã hội ở thời kỳ này.

1.1. Đổi mới phương pháp dạy học xuất phát từ yêu cầu của sự phát triển kinh tế - xã hội

Bước sang thế kỷ XXI, mọi dân tộc trên thế giới càng có ý thức sâu sắc hơn về sức mạnh của giáo dục đối với sự phát triển kinh tế-xã hội. Thành tựu cũng như thất bại trong cuộc cạnh tranh của các dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hóa cuối thế kỷ XX, càng giúp cho những người lãnh đạo đất nước thực sự thức tỉnh và có ý thức hơn về vai trò của giáo dục trong chiến lược phát triển của quốc gia mình.

Một cường quốc về kinh tế như Mỹ cũng rất quan tâm đến giáo dục, trong bản thông điệp 98, vị tổng thống Mỹ nói: *“Phải chấn hưng giáo dục, nếu không sẽ không thể cạnh tranh được với người Nga, người Tàu”*.

Bước sang nền văn minh siêu công nghiệp, với sự phát triển như vũ bão của công nghệ thông tin và truyền thông, giúp học sinh mở rộng kiến thức và tầm hiểu biết. Học sinh có thể tiếp nhận thông tin từ nhiều kênh, nhiều nguồn khác nhau, nguồn thông tin, kiến thức phong phú, đa dạng và người học có

thể tiếp nhận được, đã đặt ra cho giáo dục yêu cầu cấp bách là cần phải đổi mới cách dạy và cách học. Đổi mới PPDH theo hướng giúp học sinh có thể làm chủ, tự lực chiếm lĩnh tri thức, tích cực, chủ động, sáng tạo, có kỹ năng giải quyết những vấn đề nảy sinh trong cuộc sống. Đó là những thách thức lớn đối với ngành giáo dục nói chung, với nhà trường và giáo viên nói riêng.

Đối với nước ta, Nghị quyết Hội nghị Ban chấp hành Trung ương Đảng lần thứ II, khóa VIII (1996) đã đề ra yêu cầu đổi mới giáo dục – đào tạo, trong đó có đổi mới PPDH. Nghị quyết chỉ rõ: *“Đổi mới mạnh mẽ phương pháp giáo dục, khắc phục lối truyền thụ một chiều, rèn luyện thành nếp tư duy sáng tạo của người học, từng bước áp dụng các phương pháp tiên tiến và phương tiện hiện đại vào quá trình dạy học, bảo đảm điều kiện và thời gian tự học, tự nghiên cứu cho học sinh”*. Ở đây, chúng ta nhận thấy, không chấp nhận lối *“truyền thụ một chiều”* mà chú trọng rèn luyện nếp tư duy sáng tạo của người học.

Nghị quyết Trung ương Đảng lần thứ hai cũng chỉ ra những biểu hiện tiêu cực, hạn chế trong giáo dục và hiện nay đang tập trung khắc phục như: hiện tượng dạy thêm, học thêm tràn lan, tốn nhiều thời gian, tiền bạc của học sinh, ảnh hưởng xấu đến sự phát triển nhân cách học sinh và quan hệ thầy trò. Ngoài ra, hiện tượng tiêu cực trong thi cử dẫn đến chất lượng và hiệu quả giáo dục vẫn còn thấp.

Nhìn chung, Giáo dục và Đào tạo của nước ta còn yếu kém và nhiều bất cập, chưa đáp ứng kịp những đòi hỏi lớn, ngày càng cao về nhân lực của công cuộc đổi kinh tế - xã hội. Trong giai đoạn hiện nay, nước ta đang tiến hành công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Dân tộc ta tăng cường giao lưu, hội nhập kinh tế quốc tế thì đổi mới giáo dục có vai trò, nhiệm vụ quan trọng trong sự nghiệp phát triển kinh tế - xã hội. Giáo dục phải tạo ra được nguồn

lực về con người theo tinh thần “*Nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài*”. Ngành Giáo dục – Đào tạo có nhiệm vụ tạo ra lớp người năng động, sáng tạo, có kiến thức, kỹ năng nghề nghiệp và trình độ chuyên môn sâu rộng. Do đó, đổi mới giáo dục, trong đó có đổi mới PPDH theo hướng tích cực chính là để đáp ứng yêu cầu của sự phát triển kinh tế - xã hội

1.2. Đề tài được lựa chọn từ thực tiễn dạy học bài “*Chiếc thuyền ngoài xa*” theo yêu cầu của đổi mới phương pháp dạy học

Định hướng đổi mới phương pháp dạy học ở nhà trường phổ thông hiện nay, bước đầu đã theo hướng tích cực song còn cục bộ, thiếu nội dung rõ ràng, cụ thể. Một số chuyên đề bồi dưỡng thường xuyên về đổi mới phương pháp dạy học chưa đáp ứng được những vấn đề thực tiễn trong dạy học bộ môn: “*Chuyên đề chưa giải quyết thấu đáo cơ sở khoa học của phương pháp, hệ thống phương pháp, nội dung, bản chất của phương pháp, khả năng vận dụng phương pháp vào bài học kinh nghiệm... Tác dụng gỡ bí và sâu rộng của các hoạt động chưa đạt được kết quả mỹ mãn*” [11, 9].

Muốn đổi mới phương pháp dạy học vẫn có chất lượng và hiệu quả lâu dài, cần phải tiến hành đồng bộ, từ mục tiêu đào tạo, chương trình, SGK, đến nội dung, phương pháp, từ nhà quản lý giáo dục đến giáo viên và học sinh. Biết kết hợp, đổi mới nghiên cứu lý luận đến vận dụng vào thực tiễn dạy học Văn ở nhà trường phổ thông. Bên cạnh đó, đổi mới PPDH Văn cũng cần có thời gian, quá trình thực hiện và đánh giá nghiêm túc.

Tác phẩm “*Chiếc thuyền ngoài xa*” được Nguyễn Minh Châu sáng tác sau năm 1975, là truyện ngắn tiêu biểu cho hướng tiếp cận đời sống ở góc độ thể sự, đời tư và giá trị nhân bản đời thường. Cái nhìn hiện thực đa diện, đa chiều về cuộc sống con người, với gánh nặng cơm áo của gia đình người phụ nữ hàng chài, khiến họ chìm ngập trong cảnh đói khổ, túng quẫn. Đằng sau

câu chuyện này, là niềm tin, sự trân trọng của nhà văn về tình mẫu tử thiêng liêng, cao đẹp, lòng nhân ái, vị tha và đầy bao dung của người phụ nữ. Một vẻ đẹp giản dị, rất mực đỗi thương của người phụ nữ hàng chài nói riêng và người phụ nữ Việt Nam nói chung.

Bài học “*Chiếc thuyền ngoài xa*” mới được đưa vào giảng dạy ở lớp 12 từ năm học 2007 – 2008, sau khi thay Sách giáo khoa. Do tác phẩm mới được đưa vào chương trình nên học sinh còn bỡ ngỡ, khó khăn trong việc đọc, tiếp nhận tác phẩm. Giáo viên thì lúng túng trong việc lựa chọn phương pháp dạy học cho phù hợp. Vì vậy, chúng tôi mạnh dạn nghiên cứu đề tài này để góp thêm một ý kiến mới cho việc giải quyết khó khăn cho giáo viên và học sinh khi thực hiện chương trình mới này.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Như đã nói ở trên, đổi mới phương pháp dạy học theo hướng tích cực hóa hoạt động của người học phát triển mạnh từ những năm 60,70 của thế kỷ trước. Năm 1973 trên tạp chí giáo dục đăng bài “*Dạy văn là một quá trình rèn luyện toàn diện*” của cố Thủ tướng Phạm Văn Đồng, trong đó Thủ tướng nhấn mạnh dạy Văn mà “*cho học sinh học nhiều, yêu cầu học sinh nhớ nhiều để bắt chước, vì học sinh không phải suy nghĩ gì nhiều, chỉ cần nhớ nhiều rồi lập lại, góp nhiều trích dẫn lại thành bài văn. Học sinh học nhiều, nhớ nhiều là điều đáng khuyến khích, nhưng quyết không phải đó là điều chủ yếu. Điều điều chủ yếu là dạy suy nghĩ, dạy sáng tạo*”[8, 67]. Dạy văn là dạy phương pháp nghiên cứu, phương pháp học tập, dạy văn là dạy cái hay cái đẹp và bao nhiêu thứ trong đó. Dạy văn là để học sinh “*phát hiện con người mình*”, “*dạy văn là một quá trình rèn luyện toàn diện*”. Nhiều luận điểm của thủ tướng có tầm chiến lược, có tính thiết thực cho việc đổi mới phương pháp dạy học văn.

2.2. Từ sau năm 1986, đất nước ta bước sang thời kỳ mới, đổi diện với bối cảnh lịch sử này, Đảng và nhà nước ta đã có những chính sách mới cho phát triển kinh tế, trong đó có giáo dục, để kịp thời bắt nhịp với sự phát triển kinh tế toàn cầu mà trong đó giáo dục đóng vai trò quan trọng. Đặc biệt, năm 1995 sau khi tổ chức thành công hội thảo “*đổi mới phương pháp dạy học theo hướng hoạt động hóa người học*” thì hàng loạt các bài viết, đầu sách được ra mắt độc giả như “*Tạo ra năng lực tự học sáng tạo của học sinh trung học phổ thông*” (Vũ Quốc Anh), “*Một số vấn đề về phương pháp dạy học văn trong nhà trường*” (Nguyễn Huy Quát – Hoàng Hữu Bội), “*Phương pháp giáo dục tích cực*” (Nguyễn Kỳ), “*Dạy học theo hướng phát triển tư duy*”, “*Phương pháp giáo dục tích cực*” (Trần Bá Hoàn), “*Phương pháp dạy học văn*”, (Phan Trọng Luận), “*Phương pháp luận nghiên cứu văn học*” (Nguyễn Văn Dân), “*Văn học nhà trường nhận diện- đổi mới- tiếp cận*” (Phan Trọng Luận), “*Văn học nhà trường những điểm nhìn*” (Phan Trọng Luận), “*Phương pháp dạy học văn trung học phổ thông, những vấn đề cập nhật*” (Nguyễn Thanh Hùng)...vv. Đó là những cuốn sách có nội dung về đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực của học sinh. Tuy nhiên, những cuốn sách đó mới chỉ cung cấp cho ta những kiến thức cơ bản về mặt nhận thức lý luận, mà chưa đi sâu nghiên cứu từng bài học cụ thể, nhất là những bài mới đưa vào chương trình. Do đó chúng chỉ có tính chất như tài liệu tham khảo, có tính định hướng chung về phương pháp dạy học tích cực.

Truyện ngắn “*Chiếc thuyền ngoài xa*” mới đưa vào chương trình lớp 12 THPT. Đến nay, cũng có nhiều bài báo, công trình nghiên cứu về tác phẩm này. Ở góc độ phương pháp, có đề tài: “*Hướng dẫn học sinh phân tích và thảo luận các tầng ý nghĩa nhân sinh trong quá trình dạy học truyện ngắn “Chiếc thuyền ngoài xa” của Hoàng Thị Hồng Minh*”. Đề tài này chủ yếu nghiên cứu giá trị nhân sinh của truyện ngắn như “*Những chiêm nghiệm về*